

Posudek na bakalářskou esej

Alžběta Stropnická, Sociální vyloučení pohledem romských dětí, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha 2008, 55 stran textu + přílohy.

Autorka předkládané bakalářské eseje si zvolila závažné aktuální téma sociálního vyloučení, přičemž jako základní cíl své práce si stanovila „zmapovat, jak si romské děti ze sociálně vyloučených rodin uvědomují či neuvědomují své sociální vyloučení a jak jej reflektují.“ Soustředila se přitom na sociální, kulturní a symbolický rozměr sociálního vyloučení a důraz v těchto souvislostech kladla zejména na problematiku vzdělávání a trávení volného času. Při volbě tématu a vytýčení cíle vycházela Alžběta Stropnická ze svých osobních zkušeností z několikaletého působení v organizaci „Člověk v tísni“, kde se jako dobrovolník zapojila do programu „Individuálního vyučování dětí ze sociálně vyloučených lokalit“. A v průběhu práce na bakalářské eseji byla těmito zkušenostmi ovlivňována.

Autorka svoji bakalářskou práci koncipovala vedle úvodu a závěru do dvou základních bloků s označením teoretická část (II. s. 9-32) a empirická část (III. s. 33-46). První blok rozčlenila na čtyři podkapitoly (1. Sociální vyloučení, kultura chudoby, underclass, 2. Kdo je ohrožený sociálním vyloučením, 3. Dopad sociálního vyloučení a 4. Dopady sociálního vyloučení romských rodin v oblasti ekonomické, vzdělávání a trávení volného času). V první podkapitole uvedla nejprve přehled v českém prostředí užívaných definic termínu „sociální vyloučení“, respektive „sociální exkluze“, dále stručně charakterizovala vývoj konceptu sociálního vyloučení a dotkla se i pojmů „kultura chudoby“ a „underclass“. Druhou podkapitolu zaměřila k obecné otázce „kdo je ohrožený sociálním vyloučením“, přičemž se však zabývala především vztahem sociálního vyloučení a etnicity, v ČR pak specificky „romstvím a sociálním vyloučením“. Ve třetí podkapitole stručně shrnula dopady sociálního vyloučení. Čtvrtou podkapitolu pak věnovala speciálně dopadům sociálního vyloučení romských rodin v jednotlivých oblastech od ekonomických faktorů až po vzdělávání.

V tzv. empirické části se Alžběta Stropnická pohybovala ve dvou rovinách – v první z nich se věnovala metodologickým otázkám kvalitativního výzkumu a jeho jednotlivým etapám, a to jak obecně, tak i konkrétně těm, týkajícím se jejího vlastního terénního výzkumu. V této pasáži jednak zopakovala a jednak zpřesnila základní cíl své bakalářské eseje tj. „zmapovat na příkladu několika sociálně vyloučených rodin z pražského Smíchova a Karlína dopad tohoto sociálního vyloučení na životy dětí vychovávaných v těchto rodinách a navštěvujících základní školu.“ Zde také autorka uvedla, otázky, na které bude hledat odpovědi v souboru výzkumem shromážděných dat, a to za prvé, zda má sociální vyloučení rodiny vliv na vzdělávání dítěte, za druhé, zda má vliv také na jeho začlenění do společnosti vrstevníků, za třetí, promítá-li se do stanovování budoucích cílů ve vzdělávání a v běžném životě nějaká apatie a za čtvrté, jak romské děti ze sociálně vyloučených rodin tráví svůj volný čas. Ve druhé rovině pak A. Stropnická prezentovala svoji interpretaci výzkumem shromážděných dat. Soustředila se zejména na čtyři okruhy, a to za prvé na každodenní rodinný život a bydlení, za druhé na školní prostředí, za třetí na následné vzdělávání a budoucí povolání a za čtvrté na způsob trávení volného času a vrstevnické skupiny.

V závěrečné pasáži autorka stručně shrnula dílčí závěry, k nimž dospěla, a to nejen na základě analýzy dat z terénního výzkumu, respektive z analýzy realizovaných rozhovorů

s dětskými respondenty ze sociálně vyloučených romských rodin, ale také na základě svých zkušeností dobrovolníka zapojeného do programu „Individuálního doučování dětí ze sociálně vyloučených lokalit“ v rámci společnosti „Člověk v tísni“. Za závěrem je uveden seznam pramenů a literatury. Součástí bakalářské práce je i nečíslovaná příloha, kterou tvoří schéma sociálního vyloučení a přepis jednoho rozhovoru.

Alžběta Stropnická pracovala na své bakalářské esejí se zaujetím a nadšením. Vycházela ze svých víceletých zkušeností působení dobrovolníka a téma své práce zvolila a formulovala zcela samostatně, stejně jako její základní cíl i postupné kroky. Časový harmonogram opakovaně korigovala, nicméně přesto faktor času celkové zpracování její závěrečné práce ovlivnil, a to jak po obsahové, tak i po formální stránce. Bez časového presu by se autorce jistě nestalo, aby text uvedený v „Obsahu“ nekorespondoval s vlastním textem bakalářské eseje (srv. s. 4 – 3. Použité metody a s. 8 – 3. Struktura práce) a nebo, že v podkapitole „Realizace výzkumu a popis vzorku respondentů“ v podstatě popis chybí (srv. s. 37-38) a další drobnosti jako opakování informací, respektive myšlenek či nepřesnosti v poznámkovém aparátu. Jazyková stránka je -ve srovnání s řadou jiných studentských prací- naopak na poměrně dobré úrovni.

Po obsahové stránce se jeví jako lépe zvládnutá tzv. teoretická část práce. Zde je třeba ocenit zejména autorčinu snahu charakterizovat jednotlivé termíny, popřípadě jejich koncipování jednotlivými, dotčenou problematikou se zabývajících, autory. Jako hlavní nedostatek v tzv. empirické části je třeba uvést tu skutečnost, že se Alžbětě Stropnické ne zcela podařilo myšlenkově ani textově oddělit tvrzení (a posléze i závěry), k nimž dospěla na základě svých dlouhodobých zkušeností, od těch vyplývajících z popisovaného výzkumu. Konečně i samotná analýza autorkou shromážděných dat klouže spíše po povrchu a jednotlivé závěry vycházejí právě především z těch osobních zkušeností. Mimo jiné i z těchto důvodů se pravděpodobně autorce stalo, že otázky (srv. s. 35), na které chtěla hledat odpovědi v datech z rozhovorů s dětskými respondenty, se nekryjí s tématy v podkapitole „Interpretace dat“ (srv. s. 40-49). V souvislosti s poměrně dobrou schopností A. Stropnické „pohybovat se v terénu“, kdy dokázala vést rozhovory s dětskými respondenty, což není -zejména pro začínajícího výzkumníka- vůbec snadné, nezbyvá než těchto nedopatření litovat.

I přes shora uvedené výhrady lze závěrem konstatovat, že předložená bakalářská esej Alžběty Stropnické splňuje požadavky, které jsou na tento typ studentských závěrečných prací kladeny. Autorka prokázala, že si dovede zvolit téma a vytýčit konkrétní problém, stejně jako hledat cesty k jeho řešení a formulovat zjištěné závěry. Vzhledem ke všem uvedeným okolnostem doporučuji bakalářskou esej Alžběty Stropnické k obhajovacímu řízení a navrhuji hodnocení velmi dobře, a to v pásmu „horší dvojky“.

19. ledna 2009

Miloslava Turková

